

ТОШКЕНТ ҲАҚИКАТИ

10-ЙИЛ ЧИҚИШИ
№ 50 (2341).
12
МАРТ
СЕШАНБА
1963 ЙИЛ
БАҲОСИ
2 ТИЙИН

ЎЗБЕКИСТОН КП ТОШКЕНТ Саноат ва қишлоқ об-
ластга комитетлари, ЎЗБЕКИСТОН КП ТОШКЕНТ
шаҳар комитети, меҳнатқашлар депутат-
лари тошкент саноат ва қишлоқ об-
ластга советларининг органи

Партия ва ҳукумат раҳбарларининг адабиёт ва санъат арбоблари билан учрашуви. Минбарда — ўртоқ Н. С. ХРУЩЕВ.

А. Устинов фотоси.

ЮКСАК ҒОЯВИЙЛИК ВА БАДИИЙ МАҲОРАТ— СОВЕТ АДАБИЁТИ ВА САНЪАТИНИНГ БУЮК КУЧИДИР

Партия ва ҳукумат раҳбарларининг адабиёт ва санъат арбоблари билан учрашувида 1963 йил 8 мартда ўртоқ Н. С. ХРУЩЕВ НУТҚИ

Қадри ўртоқлар! Биз сизлар билан сўнгги ойлари мобайлида иккинчи марта учрашдик. Агар Идеология комиссияси адабиёт ва санъатнинг ёш ходимлари билан партия Марказий Комитетидан ўтказган суҳбатни ҳисобга олсак, бугунги учрашуving учинчи учрашуving бўлади.

Ана шу учрашуvingлар тўғрисидаги материаллар матбуотда эълон қилинди ва эътиборини тўғрилади. Биз шунга мамнуният билан қараймиз, ижодий ходимлар, партия билан ҳалқ чет эллик дўстларимиз партия Марказий Комитетининг санъат масалаларида тугган позициясини қизғин қувватлаб кўриб олдилар.

КПСС Марказий Комитетининг адабиёт ва санъат масалаларида баён қилган фикрларини совет ва чет эл жамоати-

чилиги қандай қизғин маъқуллаб кўриб олганини ўртоқ Ильичев ўз нутқида айтиб берди. Адабиёт ва санъатдаги ҳоссоғлом тенденцияларга қарши курашда мамлакатимизда ижодий ходимларнинг активлиги нақадар ошиб кетганини у ҳақонини тарзда кўрсатиб ўтди.

Мана шу кенгашда сўзга чиққан нутқлар ўртоқлар қизғин қарайди мулоқазларни ва бир қанча қимматли таклифларни айтишди. Буларнинг ҳаммаси биз сизлар билан муҳокима қилаётган масалаларга социалистик маданиятнинг, совет адабиёти ва санъатининг коммунистик партия Программасида белгилаб берилган йўлдан ривожланиб бориши учун принципиал аҳамиятга эга эканлигини яққол кўрсатиб турибди.

ди. Бир томондан янги, большевик ҳокимият ўзинга ер бериб қўйганлигидан деҳқон жуда мамнун бўлган, ер олиш деҳқоннинг айни муддаюс эди ва ўша вақтда ана шу ер учун қуролли кураш борар эди, Иккинчи томондан, Совет ҳокимиятининг ер олган баъзи бир деҳқонлар халқ ҳокимиятини, революция галабаларини қўлга қўриб олиб ҳимоя қилиш кераклигини тушунас эдилар.

Демьян Бедний асарларининг жуда катта тарбиявий аҳамияти шундан иборатки, шонир деҳқоннинг иккинчи деҳқонлик, бекдорликнинг революцион позицияларда туриб, ғазаб билан қоралайди ҳамда айни маҳалда бундай бекдорлик ва иккинчи деҳқонликнинг ўз манфаатлари учун ҳалокатли эканлигини унга тушунтириб беради. Шонир большевик партия раҳбарларидан ишчилар сийфи билан чамбарас иттифоқда бўлиш ўз манфаатларига мос эканлигини тушуниб олшида деҳқонга ёрдам беради.

Меинга тегинд шундай кишилар ҳозир ҳам байрам вазиятда учрашиб қолсалар, граждандар үрүнчи йилларидати кўриб кечирганларини бажониди эслаб, Демьян Бедний қўшиқларини қўйладилар, чунки бу қўшиқлар ҳозир ҳам янги ва замонавий қўшиқлар сингари садо беради. (Қарсақлар).

Бу қўшиқларнинг нафосати шундан, улар гариш оғир кечирган асирликни, маҳкумликни, қўлга олинишни эста туширадди, энг машаққатли шароитларда Совет ҳокимати учун меҳнат аҳлини овоз қилиш учун, халқ учун, социализм учун қатъий қарорлар қабул қилган ҳамда ана шу курашда галаба қозongan кишилар билан фахрланиш ҳиссини ошриб юборди.

Чинакам санъат асари кишилардан нақадар кучли ва олижаноб ҳис-туйғулар уйғотишини яққол кўрсатувчи бошқа бир мисолди олайлик. Берлинда Совет жангчилари шарафига қўйилган ёлгорликни кўчигининг билангина керак. Ўзингиз автори машҳур ҳайкалрош Е. В. Вучетичидир. Яқинда Германия Бирлашган Социалистик партиясининг олтинчи Президенти Катте Либкенехтнинг ҳамда ишчилар сийфи иши учун ҳалон бўлган бошқа кўрашчиларнинг қабрлари ўстига туламанбарлар қўйиб маросимда иштирок қилди.

Шундан сўнг совет жангчиларининг Берлиндаги ёлгорлиги ёнига гулчамбарлар қўйиб маросими бўлди. Бу—таъриҳий ҳақиқат эди. Маросимга олаб киши келди. Музыка седолари тантанавор жаранглаб турди. ҳамда ёлгорлик ёнига сукут сақланган ҳолда яқинлашди. овозини чиқариб таъриҳга ҳеч ким ботири олмади, ваъжитининг ёзи одамларга таъсир қилиб турарди. Удугвор ҳайкал қатъийроқ совет жангчиларига нисбатан чуқур эҳтиром, миннатдорчилик туйғусини ыйғотди. Фашизмнинг қора кучларига қарши курашда халон бўлган кишилар олдида тиз чўкиб, таъзим қилишга мажбур эдилар.

Бундан сал илгарироқ Марказий Комитет, Президиумининг аъзолари ва партия Марказий Комитетининг секретарлари билан танишдилар. Бу ёлгорлик ўртоқ Вучетичининг проекти асосида Москвада қўйилди. Проект реализация санъатининг глобл маънавиятини муносиб даражада илғовчи ҳамда улуг социалистик Ватанимиз куч-қудратини ва энгилмаслигини мустаҳкамлаш учун курашга даъват этувчи гойа кучли асарни яратилди, деб ўйлаш учун асос бўла олади.

Карл Маркснинг Москвадаги ҳайкали ажойиб санъат асаридир, уни ўртоқ Кербель яратди. Ҳайкалрош илмий коммунизм генерал ассоциациянинг улғурлигини бадий тарзда анс эттиришга муваффақ бўлган. Ана шу гўзал монумент ёнидан тўхтамасдан ўтиб кетиш мумкин эмас.

ний акс эттириши лозим. Санъаткор ижодий нарсаларни кўра билиши, воқелигимизнинг моҳиятини ташкил этувчи ана шу ижодий нарсалардан қувончи, уни қўллаб-қувватлаши ҳамда айни маҳалда салбий ҳодисаларга, турмушимизда ингиликнинг тугрилишига халқнинг бериб турган жаминки иллатларига бефарқ қараб турмаслиги керак, албатта.

Ҳар бир, ҳатто энг яхши ишнинг ҳам ўзинга яраша салбий томонлари бор. Энг чиройли одамнинг ҳам нуқсонлари бўлиши мумкин. Ҳамма гап турмушдаги ҳодисаларга қандай муносибатда бўлиш ва шу ҳодисаларга қандай позицияларда туриб баҳо беришдир. Яхши ният—ёрти мол, деган гап бор. Халқнинг яратувчилик фаолиятида актив қатнашаётган ҳодиса ниятли киши турмушдаги яхши нарсаларни ҳам, салбий нарсаларни ҳам объективна кўра билан қўради, ана шу ҳодисаларни тўғри тушунади ва уларга тўғри баҳо беради, инимат тараққийлати ҳал қилувчи аҳамиятга эга бўлган илгор, энг муҳим нарсаларни қарор топтириш учун актив курашади.

Лекин бизнинг воқелигимизга бегона кузатувчи позицияларда туриб қарайдиган киши турмушнинг ҳақоний манзарасини кўра олмайдди ва таъсирлаш олмайдди. Бахтта қарши шундай ҳам бўлиши, санъатнинг баъзи бир намояндалари воқелигимиз тўғрисида ахлатқонларнинг қўласасигагина қараб ҳужум чиқармайдилар. одамларни кўртакга қиңир-қий-қий қилиб таъсирлашмайдилар. ўзлари чидаётган сурағларнинг одамларни мунгли, гагини ва беаноҳат аҳволга солиб қўйишига қодир бўлган қора бўёқлардан фойдаланмайдилар. воқелигимизнинг ўзини ҳақида ўзлари олдиндан тўриб-тичиб қўйган нотўғри, ҳато, субъективна тасавурурга мос равишда, ўзлари ўйлаб топган жоносиз схемамалар асосида тас-бирламайдилар.

Биз Эрнст Неизвестнийнинг юмалоқ-яси қилиб ишланган, кишини иккинчи даражада асарларини ўтган сафар кўриб, ичма-ичча қобилияти борлиги сезилиб турган, совет олий ўқув юртини тамомлаган ана шу одам халқнинг тузунчи ичиб, тузунчи бўлаётганлиги учун ғазабланган эдики. Хайрияти, бизда бундай санъаткорлар кўп эмас, лекин афсуски, у ҳар қалай санъат ходимлари орасида яқин-ёқин ҳам эмас. Сизлар абстракционист рессомларнинг бошқа баъзи бир матохларини ҳам кўридингиз. Бундай қиңир-қий кишиларнинг бизни мурасиҳили билан очқидан-оқий қоралаймиз ва қоралай берамиз.

Ўртоқлар! Партиямиз совет кино санъатини халқни коммунистик руҳда тарбиялашнинг энг муҳим бадий востилари билан бири деб ҳисоблайди. Кишиларнинг ҳиссини ва фикр-оғига таъсир кўрсатиш кучи ва нуқта нонг халқ омма-сига этиб бориши жиҳатдан ҳеч янса кино санъати билан тенглаша олмайдди. Кинони жамиятнинг ҳамма тараққийдаги кишилар ва айтиш мумкинки, мактаб ўқувчиларидан тортиб қарияларгача ҳамма ёшдаги кишилар кўра олади. Кино энг узок раёнлар ва қишлоқларга кириб боради.

Мана шунинг учун ҳам партия Марказий Комитети совет кино санъатини ривожлантириш масалаларида шу қадар эътибор ва талабчанлик билан қарамоқда.

Биз бадий кинематография соҳасидаги муваффақиятларни кўриб турибмиз ва бу муваффақиятларга юксак баҳо берамиз. Шу билан бирга эришилган муваффақиятлар ваъзиғаларимизга ҳамда кино санъати арбобларининг ихтиёридаги имкониятларга жавоб берамиз, деб ҳисоблаймиз. Биз кино санъатининг гоявий йўналишига ҳамда экранларда чиқарилаётган кинофильмларнинг бадий савиясига бепарво қараб туролмаيمиз. Шу жиҳатдан олганда кино соҳасидаги кишилар халқ кўзига кино ходимлари ўйлаётганидек, яхши даражада эмас.

Мазмунан саёз ва шаклан сжиэ, томошабинларни равижаётган ёки эриктириб ухлатиб қўётган ва юратгани сиқаётган гойа ўрта миёна кино картиналар кино театрларда жуда кўп-кўп намойиш қилинаётганини катта таъсир тўғрисида қўрамоқда.

Коммунизм қурилиши ва бадий ижодкорлик соҳасидаги вазифалар

Эзувчилар, рессомлар, композиторлар, ҳайкалрошлар, кино ва театр ходимлари — бутун ижодий интеллигенциянинг фаолияти доимо партия билан халқнинг диққат марказида туради. Бу тамомла тушунарлидир. Биз Владимир Ильич Ленин баъшарат қилиб айтгандек, адабиёт билан санъат умумхалқ ишининг ажралмас бир қисми бўлиб қолган замонада ишлаймиз.

Совет халқи ўзининг ленинчи партияси раҳбарлиги остида коммунистик жамият қурмоқда. Коммунизм қурилишида энг асосий максимиз — мен бунга таъкидлаб айтаман — меҳнат аҳлининг яқиниқ қабл кечирлиши учун ҳамма шар-шароитларни яратишдир. Коммунистик жамият эса айни меҳнат аҳлининг жамияти бўлади.

Меҳнат қилиш эҳтиёжи аслида кишиларга хос хусусиятдир. Капитализмга меҳнат аҳли энг муҳим шароитларга қарши солиб қўйиб, уларни майиб қилади, кўп одамларнинг меҳнатга бўлган муносибати йўлдан оздирувчи таъсир кўрсатади. Кишининг киши томонидан эътиборига қандай олмайдиган кишилар меҳнат фаолияти жароянида ўз синфини онгарини ривожлантириб меҳнатқашларнинг манфаатлари учун, эксплуататорларга қарши актив курашчи бўлиб қолади. Фақат ўзининг шахсий манфаатларини кўлагадан бошқа бир кишилар эса иккинчи бўлиб пасив бўлади, буржуазияни агардари ташлаш ва янги жамият қуриш учун синфини жангларида қатнашмайди. Учинчи бир топфа кишилар бошқаларнинг меҳнати ҳисобига кун кечирадилар. Булар—эксплуататорлар, меҳнатқашларни эзувчи кишилардир.

Коммунизм миллионларнинг меҳнати ва фақат меҳнати билан барпо қилинади. Мана шунинг учун партия бутун совет халқи — ишчилар, колхозчилар, инженерлар, конструкторлар, техниклар, ўқувчилар, врачлар, агрономлар, олимлар, маданият, адабиёт ва санъатнинг барча тармоқларидаги арбоблар меҳнатқашларнинг ягона моноди коллективди коммунизм қурилишида актив қатнашсинлар, деб бутун куч-гайратини сарфламоқда.

Партиянинг сарфлаётган куч-гайратни ажойиб самаралар бериб қолганини, халқимиз коммунизм йўлида катта-катта ютуқларни қўлга киритганини ҳозир ҳамма кўриб турибди. Лекин биз янги жамият қурилишида бартараф қилишимиз лозим бўлган қийинчиликлардан кўз ома олмаимиз. Жамиятнинг барча қатламларидаги кишиларнинг муайян қисми онгда сақланиб қолган ўтмин сарқитлари ана шундай қийинчиликлар жумласига киреди. Бу сарқитлар аввало меҳнатга, ўз иккинчи бурчини, халқ олдидаги вазифаларини бажаришга бепарволик билан қарашда кўринмоқда.

Биз коммунизм учун олиб бораётган курашда ҳамма одамларни коммунизм идеаллар руҳида тарбиялаш жуда муҳим аҳамиятга эга. Бу эса ҳозирги вақтда партиямизнинг идеология ишдаги энг асосий вазифасидир. Биз партия гоявий қуролларнинг ҳамма турларини жанговар ҳолатга келтиришимиз керак, коммунистик тарбиянинг қудратли востилари бўлган адабиёт билан санъат ҳам ана шундай қуроллар жумласига киреди. (Қарсақлар).

Сизлар билан ўтказиб турган ва ҳаётимизнинг яхши қоридаси бўлиб қолган учрашуvingимиз аслини олганда адабиёт ва санъат кучларининг, уларнинг ижодий активлиги ва революцион жанговарлигининг ўзинга хос бир кўриғидир.

Партия, унинг Марказий Комитети совет адабиёти ва санъати муваффақият билан ривожланмоқда ва ўз вазифаларини асосан яхши бажармоқда, деб ҳисоблайдилар.

Ленин адабиёт билан санъатнинг ютуқларига ортиқча баҳо бериб юбориш ҳамда эзувчилар, рессомлар, композиторлар, кино ва театр арбобларининг ишдаги жиҳидий камчиликларни кўрсатиш гойа зарарли бўлур эди. Фақулдда характерга эга бўлган қандайдир гоявий-ижодий муваффақиятчиликлар содир бўлгани йўқ, лекин шунга қарамай гап тонат қилиб бўлмайдиган муҳим камчиликлар, бир қанча ҳолларда эса ҳатолар устида бормоқда.

Адабиёт ва санъат соҳасида партия Программасида баён қилинган вазифаларни адабиёт ва санъат ходимларининг ҳаммаси ҳам ҳали тўғри тушуниб олмади, деб бўлайди, буни турмуш кўрсатиб берди. баъзи бир ўртоқларнинг ўтган сафарга ва хозирги суҳбатда сўзлаган нутқларига ҳам бу нарса тасдиқланди. Бинобарин, коммунизм қурилиши кенг авж олдирилган даврда бадий ижодкорликнинг туб масалаларида доир партиявий нуқтаи назаримизни яна бир марта тушунтириб беришимиз зарур бўлиб қолди.

Совет халқи қандай бадий асарларга муштоқ, у қандай асарларни қадрлайди ва қувватлайди ҳамда нималарни рад қилади?

Социалистик реализм адабиёти ва санъати бадий ижодкорликнинг юксак қўққиларига кўтарилади, унинг бой революцион традициялари бор ва доврўни бутун дунёга ёйлаган. Барча совет республикаларида шундай ажойиб асарлар, юксак маънавий бойликлар яратилди, булар билан мамлакатимиз халқлари ҳақоний суратда фахрланмайдилар.

Совет адабиёти ва санъати атоқли намояндаларининг ижоди — уларнинг халқ олдидаги катта қизмати бўлиб, санъатларнинг ўз Ватанига қизмат қилишининг илҳомбахш намунасирид.

Ўз таланти халқнинг коммунизм қуриш учун курашига бутунлай бағишланганини, ўз асарларини халққа манзур бўлганлигини ва халқ бу асарларга юксак баҳо берганлигини аниқлашдан ҳам кўра санъаткорга кўпроқ завқ бағишлайдиган нарса бўлиши мумкин!

Бир вақтлар халқимиз Демьян Бедний поэзиясидан нақадар эътибор сўзига тўқилди. Фойдаланганини бир эсингизга олинг. Совет халқи ишчи ва деҳқонларнинг жаҳонда биринчи социалистик давлатини жаҳон империализмига қарши аёвсиз курашда каттин туриб ҳимоя қилган граждандар уруши йилларида қизил гвардиячилар ҳам, қизил аскарлар ҳам, партизанлар ҳам Демьян Бедний қўшиқларини айтиб жангга кириш эдилар. Бу қўшиқлар ҳаммага манзур эди, ҳар бир кишига, ҳатто Қизил Армия сафарида бўлган садовсиз деҳқонларга ҳам тушунарли эди.

Ўша вақтларда жуда кенг тарқалган «Мушиқк онам мени кузатиб қўйди» деган қўшиқда халқнинг фикр-уйлари акс эттирилган эди. Шонир революция учун курашган кишиларнинг жанговар сафида бўлиб ҳамда ўзининг бутун улкан талантини меҳнатқашларни эксплуататорлар асортидан озод қилишдан иборат буюк ишга бағишлады.

Демьян Беднийнинг меҳнатқаш деҳқон қалбига кириб боришида ажойиб истеъдоди бор эди. У деҳқоннинг қалбидидаги иккинчи даража нақадар тушуниб, бадий маҳорат кучи билан очиб берган эди. Шонир ўзининг граждандар уруши давридаги асарларида деҳқоннинг психологиясини ва ўша вақтда уларга хос бўлган ҳамма хусусиятларни яққол очиб бера-

«Халқнинг адабиёт ва санъат арбоблари билан учрашуви» тўғрисидаги мақола «Тошкент ҳақиқати» 1963 йил 8 мартдаги 50-саноидаги 2-сондаги баҳоси 2 тийин баҳосида баён қилинган.

